

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep
0031 OSLO

Deres referanse
201702339-2 310

Vår referanse
201700490

Dato
12.10.2017

Høringsuttalelse - NOU 2017:9 Politi og bevæpning

Det vises til Politidirektoratets (PODs) brev av 13. juni d.å som viser til høringsbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet av 24. mai. POD har i sitt brev bedt Politiets utlendingsenhet (PU) om innspill til bevæpningsutvalgets anbefalinger. Frist til å komme med innspill til POD var i utgangspunktet satt til 15.09.17 men fristen er senere blitt forlenget til den 15.10.17.

I PU har flere avdelinger vært involvert i vurderingen av utvalgets anbefalinger. Fellesoperativ avdeling (FOA) har vært sterkere involvert i prosessen da nevnte avdeling har ansvaret for store deler av den politioperative virksomheten i PU.

1. Vurderingen av bevæpningsmodell

I Norge har vi hatt en tilbakeholden polititradisjon i motsetning til politiet i en rekke andre land når det kommer til bevæpning. Som utvalget fremhever har norsk politi et utpreget sivilt preg og norsk politi nyter gjennomgåendehøy tillitt i befolkningen. Politiet er statens og felleskapets sivile maktapparat og politiet har adgang til å benytte ulike maktmidler for å kunne løse sitt samfunnsoppdrag. Politiet har også en handleplikt som innebærer en plikt til å gripe inn for å beskytte borgerne, og å gå inn i farlige situasjoner for å stanse gjerningspersoner. Dette innebærer at det er nødvendig og påkrevd i visse situasjoner å anvende skytevåpen, for at politiet skal kunne beskytte seg selv samt andre personer i samfunnet der livet står på spill.

Bevæpningsutvalgets flertall (fem av seks medlemmer) anbefaler en videreføring av dagens bevæpningsmodell med et ordinært ubevæpnet politi som medbringer en- og tohåndsvåpen i kjøretøy (*fremskutt lagring*). Bevæpningsutvalgets mindretall (ett medlem) foreslår derimot en bevæpningsmodell med uladd våpen på tjenesteperson (*fremskutt lagring på kropp*).

Den norske modellen med ordinært ubevæpnet politi er en unik bevæpningsordning som har visst seg å fungere godt over tid. Dagens bevæpningsordning (*fremskutt lagring*) sikrer

Politiets utlendingsenhet

Post: Postboks 8102 Dep, 0032 Oslo
Besøk: Økernveien 11-13
Tlf: 22 34 24 00 Faks: 22 35 37 00
E-post: politiets.utlendingsenhet@politiet.no

Org. nr.: 986 210 504 mva
Bankgiro: 7694.05.10836

også at politiet relativt raskt kan bevæpne seg ved behov. Spørsmålet er dog om dagens og fremtidens samfunnsbilde tilsier en annen bevæpningsmodell.

Verken flertallet eller mindretallet har anbefalt en generell bevæpning av norsk politi dvs. bevæpning med *ladet* våpen. Bevæpningsutvalget har vist til at perioden med midlertidig bevæpning påviste en risiko forbundet med det å bære ladd våpen. Det påpekes også at det ble registrert et relativt høyt antall vådeskudd under denne perioden og at det vil kunne oppstå farlige situasjoner dersom tjenestepersonell skulle bli fratatt sitt ladde tjenestevåpen.

Spørsmål det kan være grunnlag til å reflektere over er hvorvidt en mer permanent bevæpning også ville ha sikret bedre opplæring og et tryggere personell. Det kan kanskje vurderes om ulike ordninger i ulike deler av politiet i ulike perioder skaper et optimalt regime for god våpenhåndtering.

En ikke ubetydelig svakhet ved utredningen synes å være at det trusselbildet som trekkes frem er fundert på lite oppdatert datagrunnlag. Det vises f.eks. til tabell 6,1 som er fra 2007. Tabellen benyttes for å beskrive omfanget av innenlandsk terror i Norge sammenlignet med andre land. Dette innebærer at utviklingen fra 2007 og til i dag er mangelfull.

En annen svakhet ved grunnlaget er at det synes å være en sammenstilling av separatistisk terror knyttet til avgrensede regionale konflikter og global jihadisme. Global jihadisme som for oss i dag fremstår som den største trusselen representerer en annen og mer nærliggende trussel. For å beskrive utviklingen i den senere tid synes det relevant å vise til forsker Petter Nessers artikkel, publisert 27. september i år, med tittelen "Terror i Europa: IS-effekten". Artikkelen er basert på data fra FFIs database.

Nesser konkluderer med at det aldri har vært flere terrorplott i Europa, at det aldri har vært blitt gjennomført flere terrorangrep i Europa og at aldri før har flere blitt drept av jihadister i Europa. Han påpeker videre at trender innenfor jihadistisk terror i Europa er høyst relevant for utviklingen i det norske trusselbildet. Det er et grunnleggende element jihadistiske ideologien at islam er under angrep av vesten. Og Norge – som en del av vesten - inngår følgelig i dette fiendebildet.

Et bevæpnet politi kan ikke evne å forhindre all terrorangrep. Men det er belegg for å kunne hevde at rask respons fra gatepoliti har bidratt til å redusere skadeomfanget av enkelte terrorangrep (angrepet i Nice i juli 2016, angrepene i London og angrepene i Barcelona og Cambrils august 2017 m.m.).

Kjøretøyangrepene som har vært gjennomført i Europa den siste tiden har blitt avsluttet ved at kjøretøyet har kollidert eller stanset, eller ved at sjåføren har blitt skutt. Angrep ved bruk av skytevåpen eller kjøretøy mot myke mål som menneskemengder fordrer en rask respons fra bevæpnet politi for å begrense skadeomfanget. Sekvensielle angrep (oppfølgingsangrep) forsterker dessuten viktigheten av å stanse et pågående angrep. I tillegg har en sett at terrorister under enkelte angrep også benytter seg av falske bombevester noe som vil være et avskrekkende element for personer som ellers ville grepet inn. Dette er momenter som tilsier behov for nærmere å vurdere generell bevæpning av politiet evt. at en innfører mindretallets anbefaling om uladd våpen på tjenesteperson (*fremskutt lagring på kropp*).

Ved mindretallets anbefaling til bevæpningsmodell (*fremskutt lagring på kropp*) oppbevares skytevåpenet uladd i hylsteret mens magasinet oppbevares et annet sted på kroppen. Politipersonellet har da tilgang på skytevåpen når de forlater kjøretøyet og er forberedt og kan handle raskt dersom situasjonen på stedet måtte kreve det. Denne modellen vil kunne bidra til å øke politiets beredskap og tilgjengeliggjøre et viktig maktmiddel for politimannskapene i utførelsen av sitt samfunnsoppdrag. Høy responskvalitet og lav responstid taler for en slik modell.

Det at våpenet oppbevares uladd i hylster vil også redusere skaderisikoen i det tilfellet at en gjerningsperson i et basketak skulle klare å frata politiet våpenet.

Spørsmålet er imidlertid om denne løsningen fullt ut ivaretar behovet for umiddelbar respons for å skadebegrense eller forsvare seg mot akutte væpnede angrep hvor tidsmarginen er helt avgjørende for utfallet.

De undersøkelser som ble foretatt i etterkant av perioden med midlertidig bevæpning skal vise at mange var generelt negativt innstilt til bevæpning av politiet og at enkelte også skal ha opplevde en økt terskel for å ta direkte kontakt med politiet når tjenestepersonellet var bevæpnet, se NOU 2017:9 pkt. 7.9. Dette er uheldig og bør inngå i en helhetsvurdering. Her kan det imidlertid ligge metodiske utfordringer knyttet til spørsmålsstillingen, og en finner det vanskelig å legge avgjørende vekt på en slik måling. Det er vanskelig å si noe sikkert om ny bevæpningsmodell vil påvirke befolkningens tillit til politiet negativt – særlig i et lengre tidsperspektiv. Her er det grunn til å anta at dette vil kunne endre seg. Videre kan det synes som om en ikke ubetydelig andel av befolkningen også vil føle det tryggere nettopp at politiet er bevæpnet.

Etter PUs syn synes det å være flere momenter og hensyn som trekker mer i retning av at norsk politi må vurdere alminnelig bevæpning, herunder vurdere mindretallets anbefaling av bevæpningsmodell (*fremskutt lagring på kropp*). Det trusselbildet vi som samfunn befinner oss i, og slik fremtiden fortoner seg nå, synes det ikke å være en fremtidsrettet modell å videreføre dagens bevæpningsløsning (*fremskutt lagring i kjøretøy*). Og skal man kompensere for noen av de uheldige effekter av bevæpning er det helt avgjørende at håndtering av våpen får en større plass i grunnutdanningen, under øvelser og i de daglige rutiner. Slik vil man kunne få et politikorps som er tryggere i håndteringen, ikke minst i møte med publikum i sin alminnelighet og i skarpe situasjoner i særdeleshet..

Utvalgets flertall har videre anbefalt at polititjenestepersonell på flyplasser er ubevæpnet men at tilgangen til forhåndslagret våpen forbedres der det er nødvendig for derigjennom å sikre hensiktsmessig avstand mellom polititjenestepersonell og våpen.

PU mener at det her er hensyn som klart taler for å innføre punktbevæpning dvs. permanent bevæpning av politipersonellet. Arealet på flyplasser er stort og det vil kunne ta tid for politipersonellet å bevæpne seg selv om tilgangen til forhåndslagret våpen skulle forbedres. Det er store ansamlinger av mennesker på flyplasser og konsekvensen av et terroranslag kan være betydelig. Kommunikasjonsknutepunkter er kjente terrormål, ikke minst flyplasser. For å avverge en pågående terroraksjon vil det kunne være av helt avgjørende betydning at politipersonellet har muligheten til å reagere umiddelbart og uten unødig opphold. Det antas videre at aksepten og forståelsen i befolkningen for punktbevæpning på flyplasser er høyere enn tilfelle er f.eks. for generell bevæpning. Dersom

det ikke er aktuelt å innføre generell bevæpning av politipersonell (*ladet våpen på kropp*) på flyplasser bør politipersonellet kunne bære uladd våpen (*fremskutt lagring på kropp*).

2. Iverksetting av en prøveordning med bruk av elektrosjokkvåpen

Et samlet utvalg har anbefalt iverksetting av en prøveordning med bruk av elektrosjokkvåpen. PU er positive til en slik prøveordning.

Elektrosjokkvåpen er et maktmiddel i sjiktet mellom de maktmidler norsk politi allerede disponerer i dag (pepperspray og batong) og skytevåpen. Elektrosjokkvåpen vil således innebære at maktpyramiden blir ytterligere differensiert - noe som ansees positivt.

Det kan oppstå situasjoner der bruk av pepperspray og batong krever uhensiktsmessig fysisk nærhet til de involverte personer. Eksempelvis at politipersonell står ovenfor en person som uventet tar frem en kniv inne på et lukket område. Det være seg i en leilighet eller inne på et rom på et asylmottak. PU foretar mange planlagte pågripelser av utlendinger på asylmottak over hele Norge. PU kan ha forhåndskunnskap som tilsier at utlendinger som en planlegger å pågripe er voldelige eller er ustabile. I andre tilfeller foreligger det ikke noe konkret kunnskap som tilsier at vedkommende er i ubalanse eller voldelig. Det kan være tale om å pågripe utlendinger som kun har vært i Norge i et kortere tidsrom slik at vurderingsgrunnlaget er spinkelt. Selv der hvor PU ikke har forhåndsinformasjon som skulle tilsi at vedkommende er ustabil eller potensielt voldelig/farlig, kan situasjonen for polititjenestepersonellet på stedet endre seg radikalt når vedkommende innser at uttransportert til hjemlandet er nært forestående.

Videre kan det være politipersonellet allerede er bevæpnet med skytevåpen, men likevel vurderer situasjonen på stedet dithen, at den kan løses ved bruk av elektrosjokkvåpen. Bevæpningsutvalgets egen gjennomgang av etterforskede saker fra Spesialenheten (hvor politiet har brukt skytevåpen) viser da også at mange av skuddene er avfyrt mot person med kniv og det fra kort hold. Dette er situasjoner der elektrosjokkvåpen potensielt kunne være aktuelt å bruke forutsatt at slikt våpen hadde vært tilgjengelig for innsatspersonellet.

Ved en eventuell videreføring av dagens bevæpningsmodell (*fremskutt lagring i kjøretøy*) vil det kunne oppstå situasjoner/hendelser der politipersonellet er avskåret fra patruljekjøretøyet og skytevåpenet som er lagret der. Politipersonellet er bedre rustet til å kunne takle/løse slike situasjoner dersom de er utstyrt med elektrosjokkvåpen og ikke kun med batong og pepperspray.

Elektrosjokkvåpen fremstår som et godt mindre dødelig supplement, men verktøyet har begrensninger som gjør at det ikke må ansees som en erstatning for skytevåpen.

3. Styrking av politidistriktenes operative kapasitet i form av en økning i antall tilgjengelige og responderende politipatruljer

Et samlet utvalg anbefaler styrking av politidistriktenes operative kapasitet i form av en økning i antall tilgjengelige og responderende politipatruljer. Dette er det lett å slutte seg til, og er i tråd med Nærpolitireformens intensjoner.

En styrking av politiets operative kapasitet i distriktene er nyttig og nødvendig for å møte samfunnets krav om politidekning og beredskap.

PU har for øvrig daglige operative mannskap på oppdrag over store deler av Norge. PU har i den forbindelse tatt på seg flere oppdrag i distriktene og løst disse da det har vist seg at våre mannskaper har vært de nærmeste tilgjengelige politiresursene/politienhetene å benytte. Når PU er i politidistriktene vil våre mannskaper være en tilgjengelig ressurs for politidistriktets operasjonssentral ved prioriterte hendelser.

4. En systematisk registrering av politiets bruk av makt

PU ser nytteverdien ved systematisk registrering av politiets maktbruk. Når politiet har truet med våpen eller har brukt våpen er dette noe som skal rapporteres til POD (våpeninstruksen § 5-3). Beværingsbeslutninger som blir gitt skal anmerkes særskilt i Politiets operativt system (PO). Hva gjelder bruk av andre maktmidler som pepperspray, batong m.m. foretas det, som påpekt av beværingsutvalget i NOU 2017: 9 pkt. 5.7, ikke noen systematisk registrering av dette i dag.

Det fremgår av oversendingsbrevet fra POD at direktoratet allerede har igangsatt arbeid med et slikt registreringssystem. PU er positive til innføringen av et registreringssystem. Dette vil kunne være et godt egnet styringsverktøy for ledelsen i det enkelte politidistrikt og særorgan samt også være et godt bidrag i læringsøymed. Det påpekes imidlertid at det er viktig at et nytt registreringssystem er enkelt å benytte slik at politiet med dette ikke pålegges et omfattende og tidkrevende registeringsregime. Ved utformingen av et slikt system forutsettes at selvinkrimineringsprinsippet ivaretas.

5. Systematisk evaluering av situasjoner der politiet har benyttet skytevåpen i tjeneste

Et samlet utvalg anbefaler en systematisk evaluering av situasjoner der politiet har benyttet skytevåpen i tjeneste. PU er positiv til slike evalueringer. Ved slike evalueringer er det imidlertid også viktig at hendelsene, inkludert selve evalueringen, gjøres fortløpende tilgjengelig for både politidistrikter og særorganer for å sikre en god læringseffekt. En bør derfor peke på hvem som er best egnet til å foreta selve evalueringen og hvordan det best gjøres tilgjengelig.

6. Sikre at politiet har kunnskap og ferdigheter som vil gi trygghet i håndteringen av psykisk ustabile personer, slik at det sikres forholdsmessighet i maktbruk

Et samlet utvalg anbefaler at politiet har kunnskap og ferdigheter som gir trygghet i håndteringen av psykisk ustabile personer, slik at det sikres forholdsmessighet i maktbruk. Det er lett å gi sin tilslutning til betydningen av slike ferdigheter, og betydningen av dette. Det gjøres mye på feltet i politiet, og det er positivt med en videre satsning.

PUs polititjenestepersonell pågriper mange utlendinger på årlig basis. Mange av disse har fått endelig avslag på søknad om beskyttelse (asyl). Dette kan være mennesker som har opplevd psykiske og fysiske belastninger og som kan ha psykiske problemer og lidelser..

Videre pågripes utlendinger som kan ha vært i Norge i kort tid og/eller der en ikke har tilstrekkelig eller lite informasjon til å kunne fastslå noe sikkert om vedkommendes psykiske tilstand. Dette kan være forhold som først viser seg når vedkommende skal pågripes for uttransport.

Dette er noe PU har god erfaring med og er en del av den årlige treningen av PUs innsatspersonell.

7. Hovedregel om patruljerende politi på hovedflyplassen

PU viser her til det som beskrevet om punktbevæpning under pkt.1.

8. Etablering av system og kvalitetssikrede rutiner for innrapportering av vold og trusler mot tjenesteperson.

Et samlet utvalg anbefaler at politiet får på plass system og kvalitetssikrede rutiner for innrapportering av vold og trusler mot tjenesteperson, slik at omfang og utvikling kan dokumenteres og eventuelt følges opp med nødvendige tiltak. PU støtter anbefalingen og etableringen av et slikt system.

Politiet har i dag et system der tjenestepersoner skriver rapport knyttet til uønskede hendelser (RUH) i politiets elektroniske turnussystem (TTA). Det følger av NOU 2017:9 pkt. 5.6.4.1 at POD allerede har igangsatt arbeidet med å få på plass et nytt system for å rapportere om uønskede hendelser.

9. Krav om bevæpningsbeslutning for det enkelte oppdrag, med de unntak våpeninstruksen fastsetter, ved en eventuell fremtidig situasjon med behov for midlertidig bevæpning.

Et samlet utvalg anbefaler krav om bevæpningsbeslutning for det enkelte oppdrag, med de unntak våpeninstruksen fastsetter, ved en eventuell fremtidig situasjon med behov for midlertidig bevæpning. Skal dagens løsning videreføres synes en slik tilnærming å være formålstjenlig. Bevæpningsbeslutningen må enten komme fra politimesteren i det aktuelle distriktet eller fra POD.

10. Anbefalingen om at de sentrale kriteriene for bruk av skytevåpen nedfelles i politiloven

Våpeninstruksen anses å være et oppdatert og tjenlig verktøy for politiets bruk av våpen og har etter det PU kan se fungert etter sitt formål. PU har likevel ingen motforestillinger til at de sentrale kriteriene for bruk av våpen inntas i politiloven.

Forslag om endring av våpeninstruksen

Vilkårene for bevæpning med skytevåpen følger i dag av våpeninstruksen § 3-2 flg. Bevæpningskompetansen når tjenstepersoner skal opptre i et politidistrikt de ikke tilhører følger av våpeninstruksen § 3-4 sammenholdt med § 3-3 annet ledd. Av § 3-3 annet ledd bokstav d følger det at beslutning om bevæpning av skytevåpen for PUs tjenstepersonell som hovedregel skal treffes av operasjonsleder eller politisjef i det distriktet tjenesteoppdraget utføres. PU ber imidlertid departementet vurdere om våpeninstruksen bør endres slik at Sjef PU gis beslutningskompetanse om bevæpning innenfor utførelse av PUs saksområde.

Det er nærliggende å peke på at PU vil gjennomgående ha best kjennskap til sakene innenfor PUs saksområde, ikke minst de særskilte forhold som tilligger de konkrete sakene. PU har ved planlagte oppdrag på forhånd innhentet informasjon fra flere kilder; Datasystemet for utlendings- og flyktningsaker (DUF), straffehistorikk, Indicia, UTSYS m.m. Sjef PU vil således være nærmere til å foreta disse vurderingene. Ved planlagte oppdrag varsler PU forøvrig alltid det aktuelle politidistrikt ved Operasjonssentralen på forhånd og vil i den forbindelse også kunne varsle om at beslutning om bevæpning er gitt. Også ved hendelsesstyrte farlige oppdrag innenfor vårt saksfelt som berører PUs mannskaper er det sett hen til momentene ovenfor naturlig at det er Sjef PU som har beslutningskompetansen.

Med hilsen

Morten Hojem Ervik
Sjef PU

Rolf Odner
fung. avdelingsleder
Juridisk avdeling

Saksbehandler:
Morten Urdal Johnsen